

Orde van dienst op 7 oktober 2018 te Arnhem (Do)

Lezing Johannes 17: 1 - 26

BIDDEN EN ZO bij Lucas 11:1-13

Als jullie bidden, zegt:

'Vader,

Geheiligd worde uw naam;

kome uw koninkrijk;

ons brood voor de dag van morgen geef ons elke dag

en scheld kwijt onze schulden

zoals ook wij doen, kwijschelding voor ieder die ons iets verschuldigd is;

en leid ons niet in beproeving.'

Lukas 11 vers 2-4; vert. Alex van Heusden

Overdenking

De discipelen maken in veel evangelieverhalen helemaal niet zo'n slimme of sympathieke indruk. Ze jagen kinderen bij Jezus weg, twisten wie van hen de grootste zal zijn, snappen ze Jezus' gelijkenissen niet (want niet elke messias spreekt de taal van Jip en Janneke!), misgunnen hem de kostbare olie waarmee hij door een vrouw gezalfd wordt, en tenslotte verraden en verloochenen ze hem. De discipelen lijken dus niet echt met Jezus op één lijn te zitten, zelfs meestal niet eens te vatten (begrijpen) waar het hem om gaat. Ze laten zich daarin niet kennen als een ideaal rolmodel voor ons. Maar juist hier, in hun verlegenheid met het gebed, kunnen wij ons goed met hen identificeren. 'Heer, leer ons bidden.' We hadden het zelf kunnen vragen.

Het gebed dat Jezus hun, en ons, toen leerde, het Onze Vader, komt niet helemaal tegemoet aan onze verlegenheid, ons onvermogen, evenmin als de wat uitvoeriger aanwijzingen die Jezus daar volgens het Matteüs-evangelie aan toevoegt Ga in je binnenkamer, bid in het verborgene, gebruik geen omhaal van woorden... Natuurlijk allemaal heel zinnig, maar waar onze verlegenheid om gaat, daar draait het als het ware omheen. En de geruststellende verzekeringen die Jezus laat volgen op het leren van het Onze Vader, 'Bidt en u zal gegeven worden' en zo, die maken het er bepaald niet beter op.

't Is misschien niet eens dat onze ervaring zo anders is. Het is mij in elk geval best wel overkomen dat er iets gebeurde dat ik vurig gehoopt, waar ik om gebeden had. Maar om dat dan meteen als gebedsverhoring te betitelen... Er zijn mensen genoeg die daar geen moeite mee hebben, die elke 'verhoring' van een gebed, van een genezing tot een gehaald examen, beschouwen als een

bewijs voor de kracht van dat gebed, ja zelfs, lijkt het, als een bewijs voor het bestaan van God. Aan zo'n simpel oorzaak-gevolg schema kan ik niet geloven. Dat heeft niet met ondankbaarheid te maken, meer met het gevoel dat het nogal arrogant *zou* zijn te veronderstellen dat God om mij een plezier te doen zou ingrijpen in de natuurlijke loop van de dingen. En dan: Hij zou wel mijn moeder van kanker genezen en mijn collega niet? Wel ons overvloedig te eten geven en niet een einde maken aan de droogte in Afrika of het voedsel tekort door de overstromingen in India en Bangla Desh? De schrijver Primo Levi stelt het heel scherp als hij het dankbare gebed beschrijft van een oudere jood in Auschwitz die deze keer gespaard is bij een selectie voor de gaskamer - maar de jonge Griek in het bed naast hem niet. Levi eindigt die beschrijving met het commentaar: *'Als ik God was, zou ik spugen op dat gebed.'* Maar als ik niet in die zin in gebedsverhoring geloof, wat doe ik dan als ik bid, waarom zou ik überhaupt bidden? Maar is die verlegenheid met bidden juist niet zo groot door onze verlegenheid met God? Hans Andreus verwoordde dat heel goed in zijn 'Laatste gedicht':

*en, Heer (ik spreek je toch maar weer zo aan,
ofschoon ik me nauwelijks daar iets bij voorstel,
maar ik praat liever tegen iemand aan
dan in de ruimte en zo is dit wel
de makkelijkste manier om wat te zeggen), -*

Of zoals Marjoleine de Vos in een recenter gedicht tot de 'Al-Afwezige' zegt:

*We zingen u half tevoorschijn, we schreeuwen
om ontferming beloven ons wonderen en soms
buigen we ons neder en zeggen: niet zoals wij.
U bent maar vorm, een wijze van zeggen, hoopvol
wil ik bedanken vervloeken beklagen.
Mocht u mij horen ik ben hier op aarde
tot in de eeuwen der eeuwen ben ik hier.*

(in *Liter*, tijdschrift voor christelijke poëzie jrg. 19 nr. 4, december 2001)

Wie als de talloze generaties vóór ons gelooft in God als de almachtige bestierder van het heelal, uit wiens liefdevolle vaderhand ons alles toevallt, goed en kwaad, naar gelang we verdiend hebben of naar gelang goed voor ons is, die zal geen moeite hebben zijn wensen en verlangens aan God op te zenden. En als u zich daarbij wel voelt, blijf dat a.u.b. ook zo doen. Ook al zal dat hoogstens moeite geven met het verwerken van wat daarvan terecht komt: vooral als dat géén genezing, of het zakken voor dat examen inhoudt.

Maar wie God anders ziet, bijvoorbeeld als een verlokkeende kracht, die mensen inspireert, verleidt tot het goede, tot liefde geven, de stem die ons geweten wekt, een God die zo machtig is als mensen goed zijn, liefde in ons en boven ons uit... Hoe bidt die? Zou die niet kunnen bidden voor zijn zieke moeder of om een einde aan het bloedvergieten in Israël? Heeft die geen adres voor zijn/haar dankbaarheid? Vast wel, al was het maar omdat het leven sterker is dan de leer, de behoefte groter dan de rationele overweging.

Het mooie is dat het gebed zoveel meer is dan een verlanglijstje aan God. Er zijn er zelfs die zeggen dat bidden alles is behalve een verlanglijstje aan God, zelfs al zou het nog zo'n egoïstisch verlanglijstje zijn. In handboeken over het gebed worden als elementen genoemd: schuldbelijdenis, smeekgebed, dankzegging, lofprijzing, en dat is allemaal geheel volgens de traditie, kijk maar naar de psalmen, het gebedenboek bij uitstek. Maar als wij het over het gebed hebben, gaat het automatisch toch vooral om het vraaggebed. Ons godsbeeld is misschien veranderd, maar onze vragen en verlangens niet.

Nu kun je opmaken uit Jezus' woorden dat ons niet de verhooring van zomaar elk gebed beloofd wordt. Niet voor niets eindigt die evangelietekst (Lukas) over het bidden met 'hoeveel te meer zal uw Vader uit de hemel de heilige Geest geven aan hen die Hem daarom bidden'. Ook wordt Jezus' woord over het niet bezorgd zijn om voedsel en kleding hiermee in verband gebracht: 'Zoek eerst het Koninkrijk en zijn gerechtigheid en dit alles zal u bovendien geschonken worden,' zegt hij. 'Bidden in bijbelse zin is je oefenen in het verlangen naar het Koninkrijk,' schreef Kees Kok in de *Maandbrief voor Leerhuis en Liturgie van mei 2002*. Je kunt ook zeggen: bidden is je oriënteren. Dan is een andere houding, er is een andere richting in het spel. Het gaat dan niet om een boodschap van jou naar God, maar om een je openstellen, jezelf ontvankelijk maken voor wat van die andere kant komt. Ontvankelijkheid voor, je laten gezeggen door het visioen van een vernieuwde wereld, waar recht en vrede elkaar omhelzen, de aarde haar gewas in overvloed geeft voor iedereen. Als je dat visioen voor ogen hebt, dan weet je niet alleen wat je te bidden staat, maar ook wat je te doen staat. Want dat is bidden ook: je bereid verklaren mee te werken, het jouwe bij te dragen aan de vervulling van waar je om bid.

Maar hoe zit het dan met je persoonlijke noden, met je zieke moeder, je examenvrees, je bezorgdheid om je baan, de duisternis van je verdriet? Of die wereldproblemen die je bezighouden, maar waar je geen aandeel in hebt, nog geen spoortje van een oplossing voor kunt bedenken? Natuurlijk mag je die uitspreiden voor het Aangezicht van God. Niet alleen om al die zorgen en behoeften in het licht te stellen van het visioen, niet alleen omdat ze je misschien blokkeren en je het zicht kunnen benemen op het Koninkrijk en jouw

rol daarin, maar naast dat alles ook omdat toch ook dat deel uitmaakt van het Koninkrijk: bij name gekend zijn, gezien worden, dieper dan jij jezelf kunt zien, aanvaard, vastgehouden, geborgen.

Als een afschaduwing van dit gezien worden, kan het gebed van een gemeenschap als deze functioneren. Dat je verdriet woorden krijgt in een gemeenschap, dat je angst en zorg genoemd en daarmee gedeeld worden, daar gaat een grote troost van uit. Ook mensen die helemaal niet (of niet meer) in God geloven, kunnen daardoor gesterkt worden, zich gedragen voelen door het gebed van anderen. In die zin geloof ik heilig in de kracht van het gebed, daar zijn geen medische wonderen nodig.

Het lijkt me niet voor niets dat het gebed dat Jezus ons leert, begint met de aanhef 'Vader'. Intiemer naam voor God is haast niet te bedenken (gegeven dan de patriarchale cultuur waarin de bijbelteksten ontstaan zijn). Het gebed begint zo met die notie van gezien, gekend en aanvaard zijn zoals je vader, je moeder dat doet. Voor de meeste mensen zal de werkelijkheid daar niet volledig aan beantwoorden, maar het ideale beeld dragen we evengoed allemaal met ons mee. Vanuit dat ten diepste gekend en aanvaard zijn, kunnen wij dóórbidden, doorwerken:

Bidden om, werken aan, het heiligen van Gods naam, het hooghouden van zijn naam, waarin Hij zijn wezen kenbaar maakt: Ik ben - een aanwezigheid ongrijpbaar, met in woorden of beelden te vatten, maar aanwezig, Ik ben erbij. Die naam hooghouden betekent dus ook voor ons: erbij zijn, je niet onttrekken aan het beroep dat op jou gedaan wordt. Bidden om, werken aan het komen van het Koninkrijk, de bede die het ijkpunt zou moeten zijn van al ons doen en laten. In die bede is alle hoop en verlangen samengebald, alle visioenen van deze-aarde-nieuw, van 'brood, wijn, land, rozen, opgaande zon' voor ieder menskenkind.

En dan de bede om het dagelijks brood, waaruit het besef spreekt dat het leven gegéven is, dat wij afhankelijk zijn van wat de aarde ons geeft, dat ook het alledaagse waarde heeft en op waarde geschat moet worden, de bede waarin de navolging impliciet besloten ligt, zoals Jezus bij de zogeheten wonderbare spijziging tot de discipelen zei: Geeft gij hen te eten.

En dan kwijtschelding van schuld: wij bidden onszelf en elkaar toe dat we niet vast hoeven blijven zitten in ons verleden, dat we de mogelijkheid van nieuw begin krijgen én geven, dat we in vrijheid de toekomst tegemoet mogen gaan. Anderen hun schuld na blijven houden, maakt dat ook wijzelf niet vrij komen van het verleden. Geen andere bede is zo expliciet over de onscheidbare verbondenheid van ontvangen en geven, van vragen en zelf doen.

Een tenslotte de bede om verzoeking, beproeving van ons weg te houden. We zien onze kwetsbaarheid en ons tekortkomen onder ogen. We weten ons geroepen, maar weten ook hoeveel onze roeping in de weg kan staan, hoeveel wanhoop, twijfel, berusting, luiheid, afleiding. En we bidden dat die niet de overhand zullen krijgen, en het perspectief van het Koninkrijk niet zullen verduisteren. Dat we open en ontvankelijk zullen zijn voor het vergezicht dat God zelf ons in het hart gelegd heeft, het visioen dat in ons zucht en kreunt om verwerkelijking.
Zo moge het zijn.

Zonnelied van Franciscus van Assisi (Vertaling Huub Oosterhuis)

U Eeuwige

U eeuwige
die ver weg zijt en ongezien,
U komen toe mijn zwijgen en mijn lied,
alle verlatenheid en drift,
mijn honger mijn verlangen,
want Gij zijt God,
U komt het toe alleen.
En niemand in verdriet in vrede
is bij machte U te noemen.

Onuitsprekelijk zijt Gij en goed.
Goed is de hand
die alles heeft geschapen.
Onzegbaar goed is onze broeder zon
die elke dag maakt dat het dag is,
die doorschijnend mooi
van licht en krachtig is,
die ons met blindheid slaat
overweldigt troost opvrolijkt
levend maakt.

Ook goed en mooi is zuster maan
met al haar sterren
die Gij van hemel hebt gemaakt.
En goed als Gij is broeder wind
met al zijn wolkenvelden –
en goed weer, slecht weer, en de lucht

waarin wij leven, nietig en gelukkig.

Gezegend is uw Naam om zuster
water die nuttig is en nederig
kostbaar en zuiver;
om broeder vuur
die in de nachten brandt
lachend robuust en ongewis;
om onze zuster moedertje aarde
die de voeten draagt
die ons bestiert
en alle soort van vruchten
en kruiden geeft en bloemen fonkelend.

Gezegend onbegrepen zijt Gij
onvolprezen
om allen die terwille van uw liefde
meedogend zijn,
die alle ziekte alle dorst verduren;
gezegend zij die het uithouden,
ongekroond, in deze wereld –
zult Gij hen kronen?

Vervloekt en onbegrepen zijt Gij en gezegend
om onze zuster
de dood van het lichaam –
geen levende ziel
die ooit haar kan ontvluchten.
Gezegend zijn allen
die zoeken naar U,
de tweede dood
zal hen niet overkomen.

Dag mensen zegent en gedenkt
uw God en Heer
en dankt Hem en dient Hem
in deemoed.

Huub Oosterhuis. Naar 'Il cantico al sole' van Franciscus van Assisi